

**PROFESOR STANISŁAW KAROLAK**  
**(1931 – 2009)**

Dnia 5 czerwca 2009 roku zmarł w Gdańsku Profesor Stanisław Karolak. Odszedł Uczony wielkiego formatu, światowej sławy, jeden z najwybitniejszych językoznawców polskich drugiej połowy XX wieku; teoretyk języka, sławista, rusycysta, romanista, wielce zasłużony dla rozwoju komparatystyki językoznawczej; twórca gramatyki polskiej opartej na podstawach logiczno-semantycznych; twórca polskiej szkoły składni semantycznej.

Stanisław Karolak urodził się dnia 22 lutego 1931 roku w Żyrardowie. W latach 1950-1955 studiował rusycystykę na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie uzyskał tytuł magistra (1955), stopień naukowy doktora (1964) – na podstawie rozprawy *Rekcja przyimkowa czasownika w języku rosyjskim* (jej wersja skrócona *Zagadnienia rekcji przyimkowej czasownika w języku rosyjskim* została opublikowana dwa lata później przez Ossolineum w serii „Prac Komitetu Językoznawstwa PAN”), a także stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa ogólnego (1972) – na podstawie rozprawy *Zagadnienia składni ogólnej*, opublikowanej przez PWN. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1978 roku, a zwyczajnego – w roku 1988.

Jeszcze dwa lata przed uzyskaniem magisterium Stanisław Karolak rozpoczął pracę jako zastępca asystenta na rusycystyce warszawskiej, którą opuścił po habilitacji, po dwudziestu latach, przenosząc się na Śląsk. W latach 1973-1991 pracował na Uniwersytecie Śląskim, kolejno na stanowiskach docenta, profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego, gdzie zorganizował filologię romańską i pełnił funkcję kierownika zakładu, a następnie dyrektora Instytutu Filologii Romańskiej. Równolegle, w latach 1973-1980, uczestniczył w pracach Zespołu Syntaktycznego Pracowni Budowy Gramatycznej Instytutu Języka Polskiego PAN, dotyczących koncepcji teoretycznej nowej gramatyki polskiej. W 1981 roku podjął pracę (na pierwszym etapie) w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (przekształconej później w Akademię Pedagogiczną, a ostatnio w Uniwersytet Pedagogiczny), gdzie był dyrektorem Instytutu Filologii Romańskiej, a następnie Instytutu Neofilologii – do roku 2001. W latach 1991-1996 był profesorem w *Université Libre de Bruxelles*, a od 1996 roku do końca życia – profesorem w Instytucie Sławistyki PAN w Warszawie, w Pracowni Semantyki, gdzie uczestniczył m.in. w międzynarodowym projekcie badawczym dotyczącym gramatyki konfrontatywnej bułgarsko-polskiej. W latach 2001-2004 pracował również w Akademii Polonijnej w Częstochowie, na stanowisku profesora zwyczajnego.

Całe swoje pracowite życie Stanisław Karolak poświęcił trzem wielkim obszarom badawczym należącym do centrum gramatyki (czyli składni opartej na podstawach semantycznych, morfologia nie była bowiem dla Niego domeną odrębną, od składni niezależną), mianowicie teorii podstawowych struktur predykatowo-argumentowych, teorii nazw i ich determinacji oraz teorii systemów aspektualno-temporalnych. Te trzy teorie stale rozwijał i pogłębiał, prowadząc badania empiryczne dotyczące języków słowiańskich (polskiego, macedońskiego i bułgarskiego), romańskich i angielskiego.

Stanisław Karolak swoją nowatorską koncepcję składni semantycznej twórczo rozwijał i udoskonalał przez ponad trzydzieści lat – od *Zagadnień składni ogólnej* (Warszawa: PWN 1972) poprzez tzw. „żółtą gramatykę”, której był głównym autorem, filarem, metodologicznym inspiratorem i animatorem (*Gramatyka współczesnego języka polskiego*).

*Składnia*, red. Zuzanna Topolińska, Warszawa: PWN 1984), aż po *Podstawowe struktury składniowe języka polskiego* (Warszawa: Instytut Slawistyki PAN 2002). Jako autor licznych artykułów hasłowych w *Encyklopedii językoznawstwa ogólnego* (Wrocław: Ossolineum 1993; wyd. II 1999), zwłaszcza z zakresu teorii i metodologii składni, w znaczącym stopniu ukształtował profil tego dzieła.

Teorii determinacji, a zwłaszcza interpretacji semantyczno-składniowej rodzajnika w języku francuskim, a później również macedońskim, bułgarskim, angielskim, i w ujęciu typologicznym, Stanisław Karolak poświęcił kilka książek, mianowicie *L'article et la valeur du syntagme nominal* (Paris 1989), *Kwantyfikacja a determinacja w językach naturalnych* (Warszawa 1990), *Études sur l'article et la détermination* (Kraków 1995), *Jak stosować rodzajnik francuski – wspólnie z Małgorzatą Nowakowską* (Warszawa 1999), *Gramatyka kontrastywna przedimka (rodzajnika) francuskiego i angielskiego* (Częstochowa 2002), *Rodzajnik francuski w ujęciu funkcjonalnym* (Kraków 2004), a także liczne rozprawy i artykuły.

Semantycznej teorii aspektu i czasu oraz sposobów gramatyzacji tych kategorii w językach słowiańskich dotyczyły monografie *Inchoativna vidaska konfiguracija vo makedonskiot jazik* – wspólnie z Milicą Mirkulovską (Warszawa 2000), *Semantika i struktura na glagolskiot vid vo makedonskiot jazik* (Skopje 2005), *Semantika i struktura aspektu w językach naturalnych* (Kielce 2005), *Semantyczna kategoria aspektu* (tom VIII *Gramatyki konfrontatywnej bułgarsko-polskiej*, Warszawa 2008), a także liczne studia i artykuły; niemała ich część została zgromadzona w wyborze rozpraw Stanisława Karolaka *Od semantyki do gramatyki* (Warszawa 2001).

Stanisław Karolak jest współautorem (wraz z Andrzejem Bogusławskim) *Gramatyki rosyjskiej w ujęciu funkcjonalnym* (Warszawa 1970, wyd. II 1973), a także licznych prac o nachyleniu glottodydaktycznym, przede wszystkim podręczników do nauki języka polskiego i rosyjskiego jako obcych. Ma także niemałe zasługi w zakresie leksykografii dwu- i wielojęzycznej: jest autorem obszernego *Słownika frazeologicznego rosyjsko-polskiego* (Warszawa 1998, t. I-II) i współautorem *Semantyczno-syntaktycznego słownika słowiańskich czasowników odimiennych* (Katowice 1980). Był również redaktorem naukowym kilku serii wydawniczych (m.in. *Neophilologica*, *Semantika i struktura slawjanskogo vida*, *Slavia Meridionalis*, *Studia kognitywne. Études cognitives*).

Stanisław Karolak jest autorem ogółem ponad 200 prac naukowych, w tym ponad 20 książek (autorskich i współautorskich). Pozostawił po sobie oryginalny, imponujący dorobek twórczy o wielkiej wartości, której nie da się określić za pomocą żadnych wskaźników liczbowych. Ma wielkie zasługi w zakresie kształcenia kadr naukowych: jest twórcą polskiej szkoły składni semantycznej, miał niemały wpływ na rozwój metodologiczny wielu slawistów średniego i młodego pokolenia w krajach europejskich. Wypromował ponad 20 doktorów, recenzował wiele prac doktorskich i habilitacyjnych w Polsce i zagranicą, a także dorobek naukowy kilkunastu kandydatów do tytułu profesora. Uczestniczył w licznych konferencjach i kongresach międzynarodowych. Zapraszano Go z wykładami na uniwersytety wielu krajów europejskich, m.in. do Francji, Włoch, Szwajcarii, Belgii, Niemiec, Szwecji, Macedonii, Bułgarii, Serbii, Czech. Brał czynny, autorski udział w kilku międzynarodowych projektach badawczych – dotyczących aspektu w języku macedońskim, determinacji frazy nominalnej w języku macedońskim na tle bałkańskim, rodzajnika francuskiego. Kierował dużym, międzynarodowym projektem badawczym „Składnia porównawcza języków słowiańskich drugiej połowy XX wieku”, koordynowanym przez Uniwersytet Opolski.

Profesor Stanisław Karolak cieszył się wielkim uznaniem w międzynarodowym środowisku lingwistycznym, a dla slawistyki językoznawczej był niekwestionowanym autorytetem. W roku 1991 rząd francuski w uznaniu zasług dla rozwoju studiów

romanistycznych w Polsce nadał Mu tytuł Kawalera Orderu Palm Akademickich. W roku 1996 wyróżniono Go najwyższą godnością akademicką doktora honoris causa *Université de Paris XIII (Paris-Nord)*. Był honorowym profesorem *Université Libre de Bruxelles*, członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie.

Stanisław Karolak był niestrudzonym organizatorem międzynarodowego ruchu naukowego w slawistyce językoznawczej. Od 1978 roku aż do śmierci był członkiem Międzynarodowej Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów, w latach 1988-1991 – wiceprzewodniczącym Komisji, a w latach 1991-2003 jej przewodniczącym. Komisja pod kierownictwem Stanisława Karolaka przeżywała renesans swojej aktywności naukowej. Z Jego inicjatywy afiliowana została przy Komisji Podkomisja Aspektologiczna, której przewodniczył w latach 1993-2003.

Aktywnie uczestniczył w pracach wielu krajowych gremiów naukowych: był członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN (przez dwie dekady), członkiem Komisji Teorii Języka KJ PAN, członkiem b. Komitetu Neofilologicznego PAN, członkiem i przewodniczącym (w latach 1999-2003) Rady Naukowej Instytutu Slawistyki PAN, członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego.

Profesor Stanisław Karolak był Uczonym o niezwyklej inwencji twórczej, Uczonym pełnym wyjątkowej pasji. Oba te dary w połączeniu z niepospolitą pracowitością wspierały Go w wieloletniej, heroicznej walce z nieuleczalną chorobą. Tworzył do ostatnich chwil życia. Był człowiekiem o wysokiej kulturze osobistej, zawsze niezwykle taktownym. Miał pogodne usposobienie, był życzliwy i serdeczny dla innych. Oddzielał kontakty prywatne od zawodowych. Jego wyważone, niekiedy surowe oceny cechował zawsze obiektywizm. Jako Uczony i jako Człowiek zasługuje na najwyższy szacunek.

Pozostanie na zawsze w mojej pamięci: Stanisław Karolak – wybitny językoznawca, niezwykła osobowość i Staszek – serdeczny kolega, błyskotliwy umysł, bezpośredni, spontaniczny, życzliwy, pełen radości życia. Nie łączyła nas nigdy zależność służbowa. Nie był również moim nauczycielem, ale bardzo dużo się od Niego nauczyłem. Przez dwie dekady mieliśmy kontakt stały: w latach siedemdziesiątych, w okresie wspólnej pracy w Instytucie Języka Polskiego PAN nad „żółtą gramatyką” i na przełomie wieków – kiedy Staszek przewodniczył Międzynarodowej Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich, byłem jej sekretarzem naukowym. Dziesiątki niekończących się rozmów ze Staszkiem, w tym mnóstwo inspirujących „kłótni”, przez blisko czterdzieści lat, w niezliczonych miejscach Polski i Europy, pozwoliły mi zdobyć część Jego ogromnej, głębokiej wiedzy. Myślę więc o Nim z wdzięcznością i smutkiem, bo już nigdy nie podzieli się ze mną żadną nową, inspirującą refleksją.

*Maciej Grochowski*